

Likabehandling och rättssäkerhet för all slags egendom.

Förord

Ägarfrämjandets uppgift är, kort sammanfattat, att öka förståelsen och respekten för det privata ägandet. Särskilt vill Ägarfrämjandet verka för att stärka egendomsskyddet genom förbättring av lagstiftningen och dess tillämpning.

Ägarfrämjandet har bl.a. krävt ett stärkt skydd för äganderätten i grundlag och en förbättrad ställning för ägare till mark, vatten och byggnader. De grundlagsändringar som genomförts, och som tillämpas sedan 1995, har gett äganderätten en väsentligt bättre ställning än tidigare.

Men skyddsbehovet är stort även då det gäller andra slag av egendom än fast. Denna skrift syftar till att föra debatten vidare inom det området. Huvudtanken är att det bör finnas **ett likvärdigt skydd för alla slag av egendom**. Grundlagen ger en naturlig utgångspunkt för de generella resonemangen. Ägarfrämjandet undviker att gå för djupt i specialfrågor som medlemsorganisationerna bör driva.

För alla slag av egendom gäller att det inte bara är fråga om att skapa starka garantier i grundlag för äganderätten. Utvecklingen har alltmer aktualiserat behovet av **stärkt rättssäkerhet** i allmänhet. En del hithörande frågor tas också upp i skriften.

Stockholm i maj 2001

*Sten Svensson
Ordförande
Ägarfrämjandet*

*Benrt Johansson
Vice ordf i Ägarfrämjandet
Ordf i Sv Fastighetsägreförbund*

*Åke Fagelberg
Styrelseledamot i Ägarfrämjandet
VD Företagarnas Riksorganisation*

*Lennart Hedqvist
Styrelseledamot i Ägarfrämjandet
Ordförande i Bostadsrättsorg SBC*

*Carl-Johan Westholm
Styrelseledamot i Ägarfrämjande
VD Svesnk Handel*

*Fredrik Bonde
Styrelseledamot i Ägarfrämjandet
Chefsjurist LRF*

*Lars-Eric Forsgårdh
Styrelseledamot i Ägarfrämjandet
VD Sv Aktiesparares Riksförbund*

*Christer Segerstéen
Styrelseledamot i Ägarfrämjandet
Ordf LRF/Skogsägarna*

*Peder Wachtmeister
Styrelseledamot i Ägarfrämjande
Ordförande Sveriges Jordägareförbun*

Ulf Lönnberg
Verställande ledamot
Ägarfrämjandet

Den privata äganderätten

Ägarfrämjandet slår vakt om den privata äganderätten. Med det förstås enskilda personers ägande samt frivilligt kollektivt ägande i bolag, stiftelser eller föreningar, s.k. juridiska personer. Motsatsen är allmänt eller tvångsvis kollektivt ägande främst genom stat eller kommun. Det privata ägandet innefattar rätt att äga en tillgång, rätt att ändra dess innehåll och form och rätt att sälja eller på annat sätt överlåta de rättigheter och skyldigheter som är förknippade med tillgången. Med rätten att äga aktier enskilt följer t.ex. rätt att belåna dem, sälja dem eller testamentera bort dem eller att ge bort dem i gåva. Däremot innebär det aktiebolagsrättsliga s.k. splittringsförbudet att man inte utan att överlåta aktien kan överlåta rätten att rösta. Detta hindrar inte aktieägarna att ingå avtal om att deras rösträtt skall utövas på ett visst sätt.

Äganderätten är ett komplicerat ämne som har varit föremål för många filosofiska utläggningar sedan lång tid tillbaka. Sådana görs inte i denna skrift. Det väsentliga för Ägarfrämjandet är att äganderätten är både princip och realitet. Den hänger intimt samman med **förfoganderätten**. En enskild eller juridisk person kan formellt vara ägare till ett hus eller en sak, inneha en fordran, ett patent etc. Men om förfoganderätten är starkt beskuren av lagar och förordningar, kan det vara tveksamt om man kan tala om äganderätt i egentlig mening. Innebörden av avtalsfrihet, beskattning, näringsfrihet, etableringsfrihet men även konkurrensfrihet har stor betydelse för hur äganderätten ser ut i praktiken.

Egendomsskyddet i grundlag

Ännu fram till årsskiftet 1994/95 innehöll regeringsformen endast ett mycket tunt och ofullständigt stadgande om egendomsskydd, som inte ens slog fast själva grundprincipen om privat äganderätt. Det sades endast att varje medborgare, vilkens egendom togs i anspråk genom expropriation eller sådant förfogande, skulle vara tillförsäkrad ersättning för förlusten enligt grunder som anges i lag.

Detta grundlagsskydd har nu blivit utbyggt väsentligt. En ny lydelse av stadgandet trädde i kraft vid årsskiftet 1994/95. En inledande principdeklaration läggs till: Varje medborgares egendom är tryggad. Ingen kan, fortsätter grundlagstexten, **tvingas att avstå** sin egendom till det allmänna eller till någon enskild genom expropriation eller annat sådant förfogande utom när det krävs för att tillgodose angelägna allmänna intressen.

Vidare ges två nya regler om fast egendom. Ingen skall kunna tvingas att inskränka användningen av mark eller byggnad utom för sådana intressen som nyss sagts. **Ersättning** enligt den gamla regeln – som blir kvar (i sak) – tillförsäkras också den som tvingas till sådana inskränkningar i rätten att använda mark eller byggnad, att pågående markanvändning

inom berörd del av fastigheten avsevärt försvåras eller skada uppkommer som är betydande i förhållande till den delen av fastigheten.

I sitt remissyttrande kritiserade Ägarfrämjandet detta förslag som otillräckligt men medgav att det innebar en klar förbättring i förhållande till det rättsläge som rådde vid tidpunkten. En huvudsynpunkt som Ägarfrämjandet framförde var att ett likartat skydd bör ges för annan egendom än mark och byggnader.

En annan i detta sammanhang viktig reform genomfördes samtidigt, vid årsskiftet 1994/95, genom att **Europakonventionen** om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna införlivades med nationell svensk rätt. Det innebar bl.a. att konventionens bestämmelser om skydd för äganderätten skall iakttas av svensk domstol.

I den författningsutredning som tillsattes 1999 för att bl.a. se över lydelsen om äganderätten i 2 kap. 18 § regeringsformen har övervägts i vilken mån rätten till ersättning för vissa rådhetsinskränkningar skall ändras. Ägarfrämjandet konstaterar att kommittén i betänkandet Vissa grundlagsfrågor (SOU 2001:19) inte har föreslagit några försämringar i 18 §.

Fast egendom och annan egendom

Det stärkta skyddet för ägande av fast egendom är givetvis en viktig framgång, särskilt som Ägarfrämjandet genom två särskilda större initiativ har tagit upp frågor inom området (Mark och vatten 1991, PBL (Plan- och bygglagen) och äganderätten 1993) och står självfallet fast vid de förslag som förts fram. Med det finns inte saklig grund för att begränsa detta skydd till mark och byggnader.

Vad för slag av egendom som ingår i begreppen fast och lös egendom skall dock inte närmare ordas om här. Det skall för åskådlighetens skull nämnas att det som kallas lös egendom i lagstiftningen berör olika områden i samhället vilka samtliga kan vara föremål för olika typer av regleringar: föremål av olika slag som bilar och inventarier, förmögenhetsvärden som aktier och obligationer, bostadsrätter och fordringsbevis av skilda typer, pensionsförsäkringar och andra kapitalförsäkringar, ideella rättigheter som upphovsrätter och patenträtter och andra näringsrätter. Skilda slags regler kommer även in i bilden av vilka kan nämnas regler om förverkande, godtrosvärv, äganderättsförbehåll och regler om olika tillstånd.

Denna bredd och variation har föranlett att en samlad diskussion inte har tagits upp i grundlagsarbetet. Fast egendom är lättare att avgränsa; det är lättare att utforma generella regler för denna typ av egendom. Men uppenbart är också att det gäller frågor av stor praktisk betydelse för de enskilda människorna. Alla äger inte fast egendom, men fastighetsägare äger även annan egendom.

Exempel på ägarfrågor

Resonemanget blir lättare att följa om man från början ger några exempel på ägarfrågor som uppkommer inom det aktuella området.

Tvångsinlösen av *aktier* kan ske i vissa fall enligt aktiebolagslagen. Både förutsättningarna, ersättningsrätten och förfarandet rymmer väsentliga ägarfrågor. Detsamma gäller tvångslicenser inom *patenträtten* genom vilka innehavaren av ett patent blir tvingad att upplåta nyttjanderätt mot ersättning. Hembudsskyldighet vid försäljning av *bostadsrätt* har aktualiserats flera gånger. En sådan lagstiftning skulle kunna drastiskt minska värdet av en bostadsrätt. Ändrade regler för *preskription* av fordringar är ett annat exempel: Tiden för en

fordrans bestånd resp. upphörande ändras. Ny lagstiftning om *godtrosvärv* påverkar bl.a. möjligheterna för rätt ägare att få tillbaka egendom som denne har blivit bestulen på. Nya regler om *ägarförbehåll* återverkar på båda parter ställning i ett avbetalningsköp. De ständiga ändringarna av villkoren för *statliga bostadslån* kan få allvarliga konsekvenser för enskilda människors hela ekonomi och blir därmed också en ägarfråga. Detsamma gäller om de mot särskild egendom riktade *speciella skatter* som ofta förekommer, t.ex. fastighetsskatten och arvsskatten.

Äganderättsaspekten är en gemensam nämnare för dessa skiftande situationer, men den kommer ofta i skymundan för andra hänsyn. Ägarfrämjandet vill lyfta fram den i alla sammanhang där det är sakligt motiverat. Ett ingrepp i äganderätten kan vara berättigat från allmän synpunkt, men man får inte förneka eller bortse från att det är fråga om ett ingrepp.

Grundprincip – likvärdigt skydd för all egendom

Det går inte att utan vidare låta samma regler gälla för alla slags egendom och mot alla typer av ingrepp i äganderätten. Olika tekniska lösningar kan vara nödvändiga för att nå ett bra resultat. Men Ägarfrämjandet hävdar att grundprincipen måste vara att all egendom skall ges **ett likvärdigt skydd**. Den principen måste fastslås i såväl grundlag som i vanlig lag för att ett sådant likvärdigt och starkt äganderättsskydd ska etableras i praktiken. Den som äger en bostadsrätt har samma anspråk på rättssäkerhet som den som äger ett eget hus. En sparare har likaså samma krav på rättssäkerhet vare sig han sparar i bank eller aktier. En författare eller uppfinnare skall inte vara sämre ställd därför att det han skapar inte är fysiskt gripbart.

Detta synsätt är inte oomstritt. Det finns många avsteg från det i lagstiftningen, enligt Ägarfrämjandets mening ofta utan fog och i vart fall utan att en samlad bedömning av ägarsynpunkterna kommit till stånd. Grundlagstexten ger det senaste exemplet på detta. Den likställer all egendom då det gäller tvång att avstå egendom och ersättning vid sådan avhändelse. Skydd mot inskränkningar i förfoganderätten ges däremot inte för annan egendom än mark och byggnader. Någon motivering har inte getts. Grundlagsutredningarna har av politiska skäl begränsat sig så snävt som möjligt och lämnat dessa frågor vid sidan.

Ägarfrämjandet menar att **samma synsätt bör anläggas** på alla slag av egendom. Varför skall inskränkningar i användningen av annan egendom än mark och byggnader tillåtas, om det inte krävs för att tillgodose angelägna allmänna intressen? Och varför skall ersättning inte utgå om staten gör en inskränkning som är så allvarlig, att den kan jämföras med ett avsevärt försvårande av pågående markanvändning etc? Varför skall lös egendom behandlas annorlunda från grundlagssynpunkt? Lagstiftaren har inte ens försökt svara på de frågorna.

I Europakonventionens tilläggsprotokoll artikel 1, som den kommit till uttryck genom rättspraxis, görs ingen åtskillnad mellan skyddet av fast och lös egendom vilket är värt att understrykas. Likaså framgår av praxis att egendomsbegreppet har getts en vid innebörd, vilket innebär att, förutom fast och lös egendom, olika tillstånd kan prövas under artikeln om äganderätten. Alla sådana kan dock inte prövas under artikel 1. Det krävs bl.a. ett nära samband med den verksamhet som är ifråga. Dras ett tillstånd in måste t. ex. visas att den verksamhet som det är förknippat med lider ekonomisk skada.

Principen om likvärdigt skydd är dock inte något som gäller bara grundlagen och Europakonventionen. Ägarfrämjandet vill ge den genomslag i lagstiftningen i dess helhet.

En annan grundprincip: Ägande medför ansvar

Innan resonemanget förs vidare vill Ägarfrämjandet understryka det nödvändiga sambandet mellan ägande och ansvar. Detta samband är inget nytt utan har lyfts fram redan i det gamla Grekland. Det framhövdes i Ägarfrämjandets programförklaring 1989: Rätten att äga skall skyddas av staten, men i gengäld har ägaren skyldighet att förvalta sin egendom med omsorg och ansvar och med hänsynstagande till det allmänna intresset. Privat äganderätt innebär skyldighet att anpassa sig till omgivningens krav. Ägande innebär inte rätt att förfoga över, skada eller exploatera annans egendom eller gemensamma s.k. fria nyttigheter. Ägande får inte innebära rätt att skada miljön. Ägarfrämjandet vill tvärtom understryka att det privata ägaransvaret har positiva effekter för miljön.

Denna grundsyn är särskilt viktig att hålla fast när man kommer in på det breda och växlande område som det nu gäller. Ägarfrämjandet vill hävda äganderätten genom att få den **bättre avvägd** mot andra intressen. Ägarfrämjandet bestrider däremot inte dessa intressen utan värjer sig mot att den privata äganderätten blir ett slagträ i allsköns politiska debatter och får ovidkommande effekter.

Fördelning av ansvar och kostnader

Det ansvar som ägandet för med sig leder till vissa inskränkningar i förfoganderätten över egendomen. Frågan blir var gränsen skall dras mellan den enskildes ansvar och vårt gemensamma ansvar.

Vad det i grund och botten gäller är fördelningen av risker, ansvar och förluster. Varje medborgare måste ta på sig en viss börda, men vissa bördor måste bäras gemensamt. Ägarfrämjandet vill motverka att sådant som alla bör bära tillsammans läggs över på speciella kategorier av medborgare på grund av deras egendomsinnehav. Alla vill t.ex. ha en god miljö, men enigheten är inte lika stor om hur de nödvändiga åtgärderna skall betalas. Den som vill ha en annan kostnadsfördelning än flertalet får inte utan vidare stämpas som motståndare till god miljövard.

Den som skadar miljön skall betala. Detsamma måste gälla på andra områden fastän det uttalas oftast i frågan om miljön. Å andra sidan kan en normal användning av egendom inte få förbjudas eller inskränkas utan ersättning.

Ett första steg: en generell grundlagsregel

Det går alltså inte att kräva ersättning för alla ingrepp och förluster som lagstiftningen i det moderna samhället kan föra med sig. Man måste acceptera en begränsning **av den typ** som illustreras av grundlagstexten om avsevärt försvårande av pågående markanvändning och om betydande skada i förhållande till värdet.

Ägarfrämjandet har kritiserat den grundlagsregeln därför att den ger ett alltför svagt skydd. Nu är dock utgångspunkten att den är gällande rätt och kommer att så förbli även efter författningsutredningens översyn av lydelsen. Ett första steg på vägen mot ett bättre skydd på det område som diskuteras här bör därför bli att **grundlagsregeln utvidgas till att gälla all egendom**. Det är ingen slutlig lösning men ett konkret och logiskt förslag som leder ett steg framåt.

Grundlagstexten skulle kunna lyda så (2 kap. 18 § 1 och 2 st regeringsformen); nya ord understruken, ersatta ord inom parentes):

Varje medborgares egendom är tryggad genom att ingen kan tvingas avstå sin egendom till det allmänna eller till någon enskild genom expropriation eller annat sådant förfogande eller tåla att det allmänna inskränker användningen av egendom (mark eller byggnad) utom när det krävs för att tillgodose angelägna allmänna intressen.

Den som genom expropriation eller annat sådant förfogande tvingas avstå sin egendom skall vara tillförsäkrad ersättning för förlusten. Sådan ersättning skall också vara tillförsäkrad den för vilken det allmänna inskränker användningen av egendom (mark eller byggnad) på sådant sätt att pågående användning av egendomen eller del av denna (markanvändning inom berörd del av fastigheten) avsevärt försvåras eller skada uppkommer som är betydande i förhållande till värdet på berörd del av egendomen (denna del av fastigheten). Ersättningen skall bestämmas enligt grunder som anges i lag.

Ett lagtekniskt alternativ i fråga om andra stycket är att låta texten stå som den står men lägga till en ny mening – efter den sista – av ungefär följande lydelse: “Motsvarande skall gälla när det allmänna inskränker användningen av annan egendom än mark eller byggnad.”

Allmänna och enskilda intressen

Ett centralt begrepp i grundlagen blir efter de nu aktuella ändringarna “angelägna allmänna intressen”. Endast sådana kan motivera ingrepp i äganderätten av den art som grundlagen tar sikte på. Det gäller således även vid avstående av egendom “till någon enskild” liksom vid inskränkningar i förfoganderätten.

Ofta handlar det inte så mycket om en enskilds intressen som står mot statens utan istället om enskildas olika intressen som står mot varandra. Detta innebär att frågan om det föreligger ett angeläget allmänt intresse inte blir lika självklar. Exempelvis står en avbetalningssäljares intressen mot köparens, fordringsägarens mot gäldenärens, den bestulnes intressen mot den som köpt den stulna egendomen i god tro osv. Ofta är det privaträttslig lagstiftning som aktualiseras till skillnad från offentligrättslig. Detta gör ofta avvägningarna särskilt ömtåliga.

Ett allt viktigare inslag i den moderna utvecklingen har blivit att ingrepp i den privata äganderätten har kommit att aktualiseras till förmån för konkurrerande enskilda intressen **av kommersiell natur**. Detta är en följd av bl.a. ny teknik och strukturförändringar inom näringslivet, inte minst den ökade internationaliseringen. Typexempel ger det nyss nämnda reglerna om tvångsinlösen av minoritetsaktier och reglerna om expropriation av mark för utbyggnad av mobiltelefoni. I de fall man godtar att den privata äganderätten får vika – de motstående enskilda intressena betraktas som “angelägna allmänna” intressen – är det av stor vikt att ersättningsreglerna är utformade och även i praktiken fungerar så, att den som avstår sin egendom verkligen får en marknadsmässig ersättning som är skäligen beaktande av de kommersiella intressen som är aktuella.

Ägarfrämjandet menar att **lagstiftaren måste vara försiktig med att upphöja enskilda parters intressen till “angelägna allmänna intressen”**. Framför allt måste detta iaktas i kontraktsförhållanden och där starka kommersiella intressen gör sig gällande.

Liknande försiktighet och restriktivitet krävs på andra områden där ingrepp i den privata äganderätten aktualiseras. Ägarfrämjandet inser att privata ägarintressen inte utan vidare kan

få stå i vägen för t.ex. nödvändiga strukturrationaliseringar inom näringslivet eller utbyggnaden av infrastrukturen i samhället. Men det är nödvändigt att ingen tillåts ta i anspråk annans egendom för kommersiellt utnyttjande utan att betala vad som är både full och skälig ersättning.

Undvik retroaktivitet – värna rättssäkerheten

Inte bara att besluta nya lagregler utan också att genomföra dem är ofta en känslig uppgift. Det gäller både privaträttslig och offentligrättslig lag. Bl.a. hänsynen till den personliga äganderätten – dess praktiska realiteter – kräver att det ges rimliga **möjligheter för enskilda och företag att ställa om sig till ett nytt rättsläge**. Både rättsförluster och obehöriga vinster måste förebyggas.

Framför allt är det angeläget att så långt som möjligt undvika att ge nya regler retroaktiv verkan. Något direkt grundlagsförbud finns visserligen inte annat än mot retroaktiv skattelag och strafflag, men den största varsamhet måste iakttas även på andra områden. Många gånger är det så att själva beslutet om att ändra i äganderättens *inhåll* inte ifrågasätts i sig, men att man ifrågasätter det sätt på vilket beslutet om ingrepp i äganderätten *genomförs*.

Ägarfrämjandet anser att rättssäkerhetsfrågorna har den största betydelsen i sådana sammanhang där exempelvis trygghet för många människor eller viktiga ekonomiska kalkyler sätts på spel.

En lag får kanske någon gång genomdrivas mot stark opposition, men själva genomförandet måste präglas av **starka hänsyn till rättssäkerheten**. Det var från den synpunkten som man bl.a. diskuterade lagreglerna om tvångsinlösen av aktier när de infördes. Det ansågs på sina håll betänkligt att ett obligatoriskt skiljemannaförfarande föreskrevs. Under senare år har en viktig diskussion förts om förutsättningarna för att ålägga återställningsplikt för mijöskador i verksamhet som nedlagts för lång tid sedan. Domstolarna bör stå till medborgarnas förfogande om dessa inte frivilligt avstår från deras tjänster, framhölls det. Nu uppkom i praktiken inga olägenheter, men debatten visade att ämnet är känsligt.

Samtidigt måste både domstolarna och rättegången anpassas till medborgarnas behov. Ägarfrämjandet har i andra sammanhang påtalat bl.a. olägenheterna med alltför många instanser, långa handläggningstider och höga kostnader. Det leder till att alla inte kan ta tillvara sin rätt. Dett är mycket allvarligt i ett rättssamhälle. Ägarfrämjandet ser det därfrö som angeläget att finna nya former för tvistlösning, en fråga som ägnas uppmärksamhet bl a inom EU.

Få, enkla och stabila regler

Även andra faktorer är av vikt att uppmärksamma i samband med rättssäkerheten. En sådan är de möjligheter till långsiktig planering och självständigt handlande och ansvarstagande som det samhällsliga regelsystemet ger.

God förvaltning kräver långsiktig planering. Det fria förfogandet över enskild egendom skall regleras av **en varsam och långsiktig lagstiftning**. Kortsiktighet och godtycke i lagstiftningen urholkar äganderätten. Den enskilde medborgarens ekonomiska och sociala trygghet är också beroende av största möjliga stabilitet och av att regleringarna inte blir mer omfattande än att de går att överblicka.

Detta blir alltmer angeläget att framhålla i det moderna samhället. Det är ett välkänt förhållande att **regleringarna har gått alldeles för långt**. Särskilt de detaljerade specialregler

som de statliga verken utfyller lagar och förordningar med – till synes utan nämnvärd kontroll av statsmakterna – begränsar i praktiken avsevärt den handlingsfrihet under ansvar som är en kärna i den privata äganderätten. Tillkomsten av alla EG-regler gör det ännu mera angeläget än tidigare att verka för regelförenkling.

Som belysande exempel på vad det gäller i praktiken kan ur undersökningar som gjorts i andra sammanhang nämnas följande. På livsmedelsområdet har en enda lag (livsmedelslagen) lett till över 100 myndighetsförfattningar som tillsammans är mer än 200 gånger så omfattande som lagen. Regelvolymen (men inte antalet författningar) har precis fördubblats genom EU. Huvudorsaken är att söka i dålig lagstiftningsteknik både i Sverige och inom EU.

Mindre ofta påtalas att statsmakterna ständigt ändrar gällande föreskrifter och därmed grundläggande regler för medborgarna. **De många lagändringarna har blivit ett allt större problem.** En undersökning har visat att antalet lagändringar om året har nästan fördubblats under 70- och 80-talen. Det kan inte skyllas på den tekniska utvecklingen och liknande faktorer, eftersom dessa sattes in långt före 70-talet. Det är i stället fråga om en ständigt försämrad lagstiftningspraxis. Ett och samma år ändrades t.ex. en och samma lag 28 gånger (lagen om allmän försäkring 1992) och en annan (sekretesslagen) 20 gånger.

De oupphörliga förändringarna i villkoren för statliga bostadslån är ett annat exempel på ett oskick som kan rasera människors ekonomiska planering och därmed deras välfärd.

Äganderättens reella innehåll måste stärkas genom ökad **enkelhet och stabilitet** i statens regelsystem.

Tillståndsregler försvagar äganderätten

Ett viktigt drag i den moderna utvecklingen är att krav på tillstånd införts för allt flera aktiviteter. Miljöbalken ger ett färskt exempel på detta. Nya tillståndskrav innebär ofta väsentliga ingrepp i äganderätten genom att ägarens förfoganderätt över sin egendom begränsas.

Ett annat drag i utvecklingen är att det uppställs allt flera och mera ingripande tillståndsvillkor och att staten genom olika förbehåll försäkras sig om rätt att ändra villkoren även under löpande tillståndstid. Härigenom undergrävs den gamla principen, att givna tillstånd och andra gynnande förvaltningsbeslut skall vara orubbliga (utom i speciella fall som kan förbigås här).

Det sagda ger ytterligare exempel på hur staten genom ständiga ändringar i reglerna motverkar sådan långsiktig planering som är förutsättningen för framgångsrikt företagande. Ägarfrämjandet inser att den snabba tekniska utvecklingen och tillvaratagandet av angelägna samhällsintressen, kan göra det nödvändigt att i större utsträckning än tidigare ingripa med tillståndskrav, villkorsändringar etc. Men om inte större hänsyn tas till de privata ägarintressena är risken stor för att dynamiken i det ekonomiska livet lider avbräck. Särskilt viktigt är att slå vakt om investerinsviljan. Det är viktigt att förutsättningarna för gjorda investeringar inte ändras utan fullgod ersättning.

Beskattningen måste respektera äganderätten

Även i samband med beskattningen måste staten respektera äganderätten. Ägarfrämjandet undviker i princip att gå in på speciella skattefrågor. Det är viktigt att den privata äganderätten inte mer allmänt dras in i skattedebatten men ibland är det sakligt motiverat.

Men vissa skatter är på ett särskilt sätt riktade mot äganderätten. De är konstruerade så att det är just äganderätten som sådan som ställs i centrum och som drabbas. Två typfall är fastighetsskatten och förmögenhetsskatten. Ägarfrämjandet vill avskaffa dessa båda skatter.

Ett gränsfall mellan skatt på förvärv och skatt på ägande är arvs- och gåvoskatten. Ägarfrämjandet understryker emellertid att skattesystemet skall gynna ett långsiktigt och ansvarsfullt förvaltarekap. En beskattning som försvårar att näringsverksamhet kan behållas inom familjen i flera generationer bör därför avvecklas.

Brottslighet som kränker äganderätten

Av grundläggande betydelse är att samhället beivrar brottslighet som riktar sig mot egendom. Det är välkänt att den är omfattande och har blivit svårare att bemästra. Polisen har inte resurser för att effektivt bekämpa ens den kvalificerade kriminaliteten. Det måste emellertid strykas under att släpphänthet med vanliga egendomsbrott ("vardagsbrottslighet") har starkt negativa effekter i samhället. Det är nödvändigt att göra fortsatta insatser för dem som drabbas av brott och att undvika lagregler som i praktiken underlättar egendomsbrott. Att egendomsbrott inte beivras kan resultera i att människor frestas att ta lagen i egna händer vilket är en utveckling som ingen i samhället gagnas av. Det är också i vissa fall stötande att det allmänna ger sig själv alltför påtagliga favörer framför enskilda, t.ex. genom drakoniska regler om skatteansvar. Bagatellisering av butiksstölder och liknande rimmar illa med förståelse och respekt för det privata ägandet.

Sammanfattning

? Ägarfrämjandet hävdar grundsynen att **det skall finnas ett likvärdigt skydd för alla slag av egendom.**

Det gäller mycket olika saker. Förutom fast egendom gäller det t.ex. bilar och inventarier, aktier och obligationer, bostadsrätter och fordringsbevis, pensionsförsäkringar och upphovsrätter. Samma tekniska lösningar kan inte väljas för alla typer av egendom med skyddet måste vara **lika mycket vårt**. Den som äger en bostadsrätt har samma anspråk på rättsskydd som den som äger ett hus. En sparare har samma krav på rättssäkerhet vare sig han sparar i fast egendom eller i bank eller i aktier. En författare eller uppfinnare skall inte vara sämre ställd därför att det han skapar inte är fysiskt gripbart. Osv.

? Som ett första steg bör principen om lika värde införas i grundlagen. Ägarfrämjandet anser att **grundlagsskyddet skall utsträckas till alla slag av egendom**, med bibehållen lagtext i övrigt. Det betyder bl.a. att inskränkningar i förfoganderätten alltid skall förutsätta "angelägna allmänna intressen" och att ersättning skall utgå vid mer väsentlig skada genom ingrepp i äganderätten. Detta synsätt stämmer väl överens med det skydd för äganderätten som Europakonventionen tillhandahåller och bör iakttagas både i grundlagen och i lagstiftningen i dess helhet.

Vid utformningen av lagregler på olika områden förbises ofta äganderättssynpunkterna. De måste iaktas t.ex. när man diskuterar tvångsinlösen av aktier, tvångslicenser inom patenträtten, tillståndskrav och indragning av tillstånd, hembudsskyldighet vid överlåtelse av bostadsrätt, regler om fordringspreskription, godtrosvärv eller äganderättsförbehåll. Principen om likvärdigt skydd är därför av grundläggande betydelse inte bara .

- ? Ägarfrämjandet understryker att det idag är en angelägenhet av stor vikt att **stärka rättssäkerheten**. Detta har särskild betydelse för hur den privata äganderätten kan hävdas i praktiken.

Alla ingrepp i äganderätten måste ske med rimligt beaktande av de drabbades intressen. Retroaktiv lagstiftning måste undvikas. Det måste ges skäliga möjligheter för enskilda och företag att ställa om sig till ett nytt rättsläge. Rättssäkerhetskravet gör sig särskilt gällande inom de områden där olika tillstånd fordras för viss aktivitet. Eftersom god förvaltning kräver långsiktig planering, måste vidare det fria förfogandet över privat egendom regleras av en varsam och försiktig lagstiftning. Äganderättens reella innehåll måste stärkas genom ökad enkelhet och stabilitet i samhällets regelsystem. Även vid beskattning måste äganderätten respekteras.